O‘ZBEKISTONDA ISLOHOTLARNING YOSHLAR TAFAKKURIGA TA’SIRI

Mulladjanova Xasiyat Yazdonkulovna

Ijtimoiy fanlar kafedrasi katta o‘qituvchisi

Ibragimov Behruz Sirojiddin o‘g‘li

SamISI, Bank-moliya xizmatlari fakulteti talabasi

Doi: https://doi.org/10.5281/zenodo.20021013

Annotatsiya: Mazkur maqolada O‘zbekistonda so‘nggi yillarda amalga oshirilayotgan ijtimoiy-iqtisodiy, siyosiy va madaniy islohotlarning yoshlar tafakkuriga ko‘rsatayotgan ta’siri har tomonlama tahlil qilinadi. Xususan, ta’lim tizimini modernizatsiya qilish, innovatsion texnologiyalarni keng joriy etish, yoshlar bandligini ta’minlash hamda ularni qo‘llab-quvvatlashga qaratilgan davlat dasturlarining mazmun-mohiyati yoritiladi. Shuningdek, axborot makonining kengayishi va raqamli texnologiyalar taraqqiyoti natijasida yoshlarning dunyoqarashi, mustaqil fikrlashi va ijtimoiy faolligi qanday shakllanib borayotgani ochib beriladi. Maqolada yoshlarning tanqidiy va kreativ tafakkuri rivojlanishida erkin fikrlash muhitining ahamiyati alohida ta’kidlanadi. Bundan tashqari, islohotlar natijasida yoshlarning hayotga bo‘lgan munosabati, kasbiy yo‘nalish tanlovi va jamiyatdagi o‘rni o‘zgarib borayotgani misollar asosida asoslab beriladi. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, olib borilayotgan islohotlar yoshlarning intellektual salohiyatini oshirish, ularni zamonaviy bilim va ko‘nikmalarga ega shaxs sifatida shakllantirishda muhim omil bo‘lib xizmat qilmoqda.

Kalit so‘zlar: islohotlar, yoshlar tafakkuri, ta’lim tizimi, innovatsiya, erkin fikrlash, yoshlar siyosati, ijtimoiy faollik, raqamli texnologiyalar

Kirish. Hozirgi globallashuv davrida har bir davlatning taraqqiyoti, avvalo, uning yosh avlodiga, ularning bilim darajasi, tafakkuri va dunyoqarashiga bevosita bog‘liqdir. O‘zbekiston ham mustaqillikdan keyingi davrda, ayniqsa so‘nggi yillarda, jamiyatning barcha jabhalarini qamrab olgan keng ko‘lamli islohotlar yo‘lidan bormoqda. Ushbu islohotlarning asosiy maqsadi davlat va jamiyatni modernizatsiya qilish, iqtisodiyotni rivojlantirish hamda aholining turmush darajasini yuksaltirish bilan bir qatorda, yosh avlodni har tomonlama barkamol inson etib tarbiyalashdan iboratdir. Bugungi kunda yoshlar nafaqat demografik jihatdan katta qatlamni tashkil etadi, balki ular jamiyatning eng faol, tashabbuskor va yangilikka intiluvchan qismi hisoblanadi. Shu sababli ham davlat siyosatida yoshlar masalasiga alohida e’tibor qaratilmoqda. Ta’lim tizimini tubdan isloh qilish, zamonaviy kasb-hunarlarni egallash uchun shart-sharoitlar yaratish, innovatsion faoliyatni qo‘llab-quvvatlash kabi yo‘nalishlar yoshlarning tafakkurini shakllantirishda muhim o‘rin tutmoqda. Bundan tashqari, axborot texnologiyalarining jadal rivojlanishi yoshlarning fikrlash tarzini sezilarli darajada o‘zgartirmoqda. Internet va global axborot makoniga erkin kirish imkoniyati ularning dunyoqarashini kengaytirib, mustaqil fikrlash va tahlil qilish qobiliyatini rivojlantirmoqda. Natijada, bugungi yoshlar avvalgi avlod vakillariga nisbatan ancha faol, yangicha fikrlaydigan va o‘z hayotiy pozitsiyasiga ega shaxslar sifatida shakllanmoqda. Shu nuqtai nazardan, O‘zbekistonda amalga oshirilayotgan islohotlarning yoshlar tafakkuriga ko‘rsatayotgan ta’sirini o‘rganish dolzarb ilmiy masalalardan biri hisoblanadi. Ushbu maqolada aynan shu jarayonning asosiy jihatlari, uning ijobiy natijalari va istiqboldagi ahamiyati tahlil qilinadi.

Asosiy qism. O‘zbekistonda amalga oshirilayotgan islohotlar tizimli va bosqichma-bosqich tarzda olib borilayotgani bilan ajralib turadi. Ushbu jarayonlarning markazida inson omili, ayniqsa yosh avlodning intellektual va ma’naviy salohiyatini rivojlantirish masalasi turadi.

Chunki zamonaviy jamiyatda taraqqiyot faqat moddiy resurslar bilan emas, balki inson kapitalining sifati bilan belgilanadi. Shu ma'noda, islohotlarning yoshlar tafakkuriga ta'sirini chuqur tahlil qilish dolzarb ilmiy ahamiyat kasb etadi. Avvalo, ta'lim tizimidagi tub o'zgarishlar yoshlar tafakkurining shakllanishida hal qiluvchi omil bo'lib xizmat qilmoqda. So'nggi yillarda oliy ta'lim muassasalari sonining oshirilishi, xorijiy universitetlar filiallarining ochilishi, kredit-modul tizimining joriy etilishi yoshlarning bilim olish imkoniyatlarini kengaytirdi. Bu jarayonni sharhlar ekan, o'zbek olimi Sh. Shodmonov ta'kidlaydi: "Zamonaviy ta'lim tizimi yoshlarni faqat bilim bilan emas, balki mustaqil fikrlash va qaror qabul qilish qobiliyati bilan ham qurollantirishi zarur" [1]. Ushbu fikrning mohiyati shundaki, bugungi yoshlar passiv bilim oluvchi emas, balki faol tahlil qiluvchi va yaratuvchi subyektga aylanishi kerak. Xorijiy tadqiqotchilardan biri J. Dewey esa ta'lim jarayonining amaliy ahamiyatiga urg'u berib shunday yozadi: "Ta'lim – bu hayotga tayyorgarlik emas, balki hayotning o'zidir" [2]. Bu iqtibosdan kelib chiqadigan xulosa shuki, ta'lim tizimidagi islohotlar yoshlarni real hayotiy muammolarni hal etishga yo'naltirishi lozim. O'zbekistonda amaliyotga yaqinlashtirilgan o'quv dasturlarining joriy etilishi aynan shu maqsadga xizmat qilmoqda. Bundan tashqari, raqamli texnologiyalar taraqqiyoti yoshlar tafakkurining yangicha bosqichga ko'tarilishiga sabab bo'lmoqda. Internet, sun'iy intellekt, onlayn ta'lim platformalari orqali yoshlar global bilimlar oqimiga ulanmoqda. Mashhur futurolog olim A. Toffler bu jarayonni quyidagicha izohlaydi: "XXI asr savodsizlari o'qiy olmaydiganlar emas, balki o'rganishni, unutishni va qayta o'rganishni bilmaydiganlardir" [3]. Ushbu fikr bugungi yoshlar uchun nihoyatda dolzarbdir, chunki ular doimiy ravishda yangilanib borayotgan axborot muhitida moslashuvchan fikrlashga ega bo'lishi zarur. O'zbekistonda "raqamli iqtisodiyot"ni rivojlantirishga qaratilgan siyosat ham yoshlarning tafakkuriga bevosita ta'sir ko'rsatmoqda. IT-parklar, startap inkubatorlar va texnoparklarning tashkil etilishi yoshlarning innovatsion fikrlashini rag'batlantirmoqda. Bu borada iqtisodchi olim P. Druckerning quyidagi fikri muhim ahamiyatga ega: "Innovatsiya – bu resurslarga yangi qiymat berish san'atidir" [4]. Mazkur iqtibosning mazmuni shundan iboratki, yoshlar mavjud imkoniyatlarni yangicha talqin qilish orqali yangi mahsulot va g'oyalar yaratishga intilishi kerak. Yoshlar siyosatining kuchaytirilishi ham tafakkur shakllanishida muhim rol o'ynamoqda. Davlat tomonidan qabul qilinayotgan dasturlar, grantlar va imtiyozlar yoshlarning ijtimoiy faolligini oshirmoqda. O'zbek olimi B. Xodiev bu haqda shunday yozadi: "Yoshlarni qo'llab-quvvatlash – bu kelajakni qo'llab-quvvatlash demakdir" [5]. Ushbu fikrning mohiyati shundaki, yoshlar uchun yaratilgan har qanday imkoniyat jamiyatning uzoq muddatli rivojlanishiga xizmat qiladi. Shu bilan birga, jamiyatda erkin fikrlash muhitining shakllanishi yoshlar tafakkurining rivojlanishida alohida o'rin tutadi. Ommaviy axborot vositalari va ijtimoiy tarmoqlar orqali yoshlar o'z fikrini erkin ifoda etish imkoniyatiga ega bo'lmoqda. Ingliz faylasufi J. S. Mill bu haqda shunday degan edi: "Erkin fikr – haqiqatni anglashning eng muhim shartidir" [6]. Bu iqtibosdan kelib chiqib aytish mumkinki, fikr erkinligi mavjud bo'lgan jamiyatda yoshlarning tafakkuri yanada teran va mustaqil shakllanadi.

Biroq islohotlarning yoshlar tafakkuriga ta'siri faqat ijobiy jihatlar bilan cheklanib qolmaydi. Axborot oqimining haddan tashqari ko'pligi, noto'g'ri yoki zararli kontentning mavjudligi ayrim hollarda yoshlarning ongiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Shu sababli, tanqidiy fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirish muhim ahamiyat kasb etadi. Bu borada o'zbek tadqiqotchisi N. Jo'rayev quyidagicha fikr bildiradi: "Tanqidiy tafakkur – bu axborotni shunchaki qabul qilish emas, balki uni tahlil qilish va baholash qobiliyatidir" [7]. Shuningdek, globallashuv jarayonlari ham yoshlar tafakkuriga ikki tomonlama ta'sir ko'rsatmoqda. Bir tomondan, bu jarayon bilim va tajriba almashish imkonini kengaytirsa, ikkinchi tomondan milliy qadriyatlarning zaiflashish xavfini ham keltirib chiqaradi. Shu nuqtai nazardan, milliy va umuminsoniy qadriyatlar uyg'unligini ta'minlash muhim vazifa bo'lib qolmoqda. Yana bir muhim jihat bu yoshlarning kasbiy yo'nalish tanlashidagi o'zgarishlardir. Ilgari an'anaviy

kasblarga bo‘lgan qiziqish ustun bo‘lgan bo‘lsa, hozirda IT, marketing, dizayn kabi zamonaviy yo‘nalishlarga talab ortib bormoqda. Bu esa ularning tafakkuri yanada pragmatik va natijaga yo‘naltirilgan bo‘lib borayotganini ko‘rsatadi. Umuman olganda, O‘zbekistonda amalga oshirilayotgan islohotlar yoshlar tafakkurini sifat jihatdan yangi bosqichga olib chiqmoqda. Ular keng dunyoqarashga ega, innovatsion fikrlaydigan, ijtimoiy faol va mas’uliyatli shaxslar sifatida shakllanmoqda. Bunday yoshlar esa mamlakatning kelajakdagi taraqqiyoti uchun mustahkam poydevor bo‘lib xizmat qiladi.

Xulosa. Xulosa qilib aytganda, O‘zbekistonda amalga oshirilayotgan keng qamrovli islohotlar yoshlar tafakkurining shakllanishi va rivojlanishida muhim omil bo‘lib xizmat qilmoqda. Ta’lim tizimidagi yangilanishlar, raqamli texnologiyalar taraqqiyoti hamda yoshlar siyosatining kuchaytirilishi natijasida yoshlarning dunyoqarashi kengayib, ular mustaqil fikrlaydigan, tashabbuskor va innovatsion yondashuvga ega shaxslar sifatida shakllanmoqda. Shu bilan birga, erkin fikrlash muhitining rivojlanishi ularning jamiyatdagi faolligini oshirib, ijtimoiy jarayonlarga befarq bo‘lmaslik ruhini kuchaytirmoqda. Biroq, axborot oqimining ortishi va globallashuv ta’siri yoshlar tafakkuriga ma’lum xavflarni ham yuzaga keltirishi mumkin. Shu sababli, tanqidiy fikrlashni rivojlantirish, milliy qadriyatlarni asrab-avaylash va ularni zamonaviy bilimlar bilan uyg‘unlashtirish dolzarb vazifa bo‘lib qolmoqda. Umuman olganda, mavjud islohotlar yoshlarning intellektual salohiyatini oshirish orqali mamlakatning barqaror taraqqiyotiga xizmat qilmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Shodmonov Sh. – Iqtisodiyot nazariyasi. Toshkent, 2020.
2. Dewey J. – Democracy and Education. New York, 1916.
3. Toffler A. – Future Shock. New York, 1970.
4. Drucker P. – Innovation and Entrepreneurship. New York, 1985.
5. Xodiev B. – O‘zbekiston iqtisodiyoti. Toshkent, 2019.
6. Mill J. S. – On Liberty. London, 1859.
7. Jo‘rayev N. – Tanqidiy tafakkur asoslari. Toshkent, 2021.